

Ekologická olympiáda třicetiletá

Jan Moravec

Ekologická olympiáda má za sebou jubilejní 30 ročník. Za tu dobu ušla dlouhou cestu od lokální akce až po respektovanou celostátní soutěž, jejíž úspěšní řešitelé mají možnost hlásit se bez přijímacích zkoušek na některé vysoké školy. Dvě věci se však nemění, a ty ji

odlišují od pravděpodobně všech ostatních středoškolských olympiád – jde o soutěž týmovou, kde soutěží nikoli jednotlivci, ale trojice studentů, a jde o soutěž s velkým důrazem na praktické dovednosti, na aplikaci teoretických znalostí na konkrétní situace „ze života“.

Účastníci národního kola Ekologické olympiády se seznamují s vodním dílem Švihov. Foto Jan Moravec

Od samého počátku je Ekologická olympiáda úzce svázána s Českým svazem ochránců přírody (ČSOP).

Ohlédnutí do historie

Duchovním otcem Ekologické olympiády byl gymnaziální profesor z Nového Jičína Vlastislav Hušek. Mirek Janík z ČSOP Kosenka, jeden z těch, kteří byli u Ekologické olympiády od samého počátku, vzpomíná: „My se znali už dříve. Oba jsme působili v ČSOP. On vždycky říkal, že mu ve výuce na gymnáziích chybí ekologie, ekologická výchova. Dneska už se ekologie na středních školách vyučuje, tehdy tomu tak ještě nebylo. A zároveň zdůrazňoval, že by ta ekologická výchova měla být vedena nějakým interaktivním způsobem. A tak vlastně přišel na nápad Ekologické olympiády. První kolo udělal právě v Novém Jičíně. A mě přizval do poroty. Tehdy to ještě nebyla celostátní soutěž, to novojičínské kolo bylo jediné. Mně se to velmi líbilo, tak jsme se hned domluvili, že následující rok ji uděláme i u nás ve Valašských Kloboukách. A tak se Ekologická olympiáda postupně rozjela po celé republice.“

Celostátní koordinace soutěže se ujalo Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP, které v té době již koordinovalo obdobnou celostátní soutěž pro děti ve věku základních škol – Zlatý list (viz Ochrana přírody 4/2022). A na jeho bedrech leží organizace Ekologické olympiády dodnes.

Jak probíhá Ekologická olympiáda

Základem soutěže jsou krajská kola, jejichž vítězové následně postupují do kola národního. Obvykle jde o vícedenní akce skládající se z testu, poznávačky, praktického úkolu s následnou „obhajobou“ dosažených výsledků před odbornou porotou a z nějaké tematické nesoutěžní aktivity (přednáška, exkurze...). Ale existují i odlišnosti. Třeba v jižních Čechách má Ekologická olympiáda tradičně podobu přírodovědné stezky – soutěžící procházejí určitou trasu, na které mají různá stanoviště s otázkami a úkoly. Tento způsob soutěže je převzat ze Zlatého listu. „Když k nám Ekologická olympiáda přišla, považoval jsem ji za takový Zlatý list pro středoškoláky,“ vzpomíná Leoš Lippl, dlouholetý organizátor těchto kol. „Tak jsme to pojali obdobně. A už jsme u toho zůstali.“ Na Vysočině je pro změnu

Z poznávačky na pražském krajském kole. Foto Jan Moravec

Pražské kolo bylo letos pořádáno ve spolupráci s Výzkumným ústavem vodohospodářským TGM, díky čemuž měli účastníci jedinečnou možnost podívat se i do některých částí výzkumného areálu. Foto Jan Moravec

součástí Ekologické olympiády tzv. malá maturita – soutěžící si losují předem připravené otázky, každé družstvo má jinou. Někde dostávají soutěžící i „domácí úkol“, tedy zadání se dozvědí již před vlastní soutěží a v rámci soutěže prezentují pouze výsledky.

Jak už bylo napsáno, důležitou součástí soutěže je praktický úkol. Dejme slovo opět Mirkovi Janíkovi: „My jsme vždycky razili co největší důraz na praxi, na akceschopnost, prostě, jak to v životě chodí, být připraven na řešení někdy i neočekávaných věcí prostředky a zdroji a znalostmi, které zrovna máš. Hned v našem prvním ročníku jsme účastníky soutěže vyvezli za město a tam studenti soutěžili v kosení. Moc rád vzpomínám také na úkol, kdy soutěžní družstva musela naučit děti ze základní školy sázet stromy. Museli nejen vědět, jak strom správně zasadit, ale vymyslet i způsob, jak to vysvětlit těm dětem. Paní učitelka dovede třicet druháků. Každé družstvo dostalo tři děti a my sledovali, jak si s nimi poradí. Nejenom po té metodické stránce, že se ten stromek skutečně sází takhle, ale také, jak dokázali ty malé děti motivovat. Někteří to pojali jako hru, jiní s nimi zpívali... Bylo to velice podařené. Rádi také dáváme úkoly, které jsou hodně o komunikaci. Řeší se třeba využití nějakého veřejného prostranství ve městě. Soutěžící si musí sami zjistit potřebné podklady, informace, navázat kontakt s místním společenstvím, s městskými úředníky...“

Původně mohl být úkol v podstatě jakýkoliv, v každém kraji úplně jiný. Pro soutěžící to bylo velmi náročné; netušili, na co se připravit, protože „ekologie“ je přeci jen dosti široký pojem, když se jím nemíní pouze věda, ale i ochrana přírody, respektive životního prostředí obecně. To se změnilo od 19. ročníku (2013/2014); od té doby má každý ročník vždy nějaké jednotící téma. Aby se soutěžící mohli připravit, je k danému tématu vždy předem vytvářena metodika, někdy jsou nahrány i přednášky špičkových odborníků. To vše je dostupné na webu Ekologické olympiády www.ekolympiada.cz.

30. ročník

Tématem 30. ročníku byla voda. Praktické úkoly krajských kol byly proto často zaměřeny na zadržování vody v krajině, kvalitu vodních prvků či obecně vodní režim určitého území. Prozkoumejte vybraný úsek krajiny (ať již předem daný, nebo dle vlastního výběru), zhodnoťte jeho aktuální stav, co se vody týče, silné a slabé stránky, navrhněte

Prvním praktickým úkolem letošního národního kola bylo zpracování vodní bilance povodí Boreckého potoka.
Foto Martin Kuchtik

případné změny. Vedle toho však Středočeši posuzovali senzorické, fyzikální a chemické parametry vody v řece a zvažovali, jak by bylo možno aktuální stav zlepšit. Na Vysočině se mapovaly a navrhovaly prvky modrozelené infrastruktury ve městech. Na Olomoucku se zabývali adaptačními opatřeními v teoretické rovině. Našli se i úkoly spíše administrativního rázu – hledání chyb v odborném textu

či v nákresech zobrazujících různé způsoby revitalizace vodních prvků (prohozené obrázky před a po).

Celkem se soutěže zúčastnilo 484 soutěžících. „Je to obvyklý počet, i v předešlých třech letech se pohyboval počet zapojených studentů kolem 490,“ říká Tereza Rádsetoulalová, celostátní koordinátorka soutěže.

Soutěžící národního kola předvádějí své návrhy na úpravu expozice Vodního domu hodnotící komisi.
Foto Jan Moravec

Národní kolo

Národní kolo je vyvrcholením každého ročníku. Toho jubilejního, která se konalo 5.–7. června 2025, se ujal ČSOP Vlašim.

Soutěžící se do městečka pod Blaníkem sjeli vesměs již ve středu večer, protože ve čtvrtek se hned od rána jelo naostro. Účastníky přivítal mimo jiné známý moderátor Vladimír Kořen a pak se šlo do terénu, k Boreckému potoku nedaleko Vlašimi. První praktický úkol, respektive celý soubor úkolů, se týkal zlepšení vodní bilance malých povodí. Za prvé: v terénu vyberte vhodné místo pro změření aktuálního průtoku potoka. Místo zdokumentujte a zvolte optimální způsob měření. Za druhé: na základě údajů Českého hydrometeorologického ústavu pro srážkový úhrn v oblasti a plochy povodí udělejte odhad teoretického odtoku dešťové vody pro vytyčený tok. Jaký je celkový objem vody, který spadne za rok v povodí potoka? Jak

velký je hypotetický povrchový průměrný odtok vody z území dle vašich odhadů? Jak velký průtok na základě vašeho modelu odhadujete pro tento měsíc? Jak moc se váš odhad podle modelu liší od hodnot zjištěných v terénu? Vysvětlíte případné zjištěné rozdíly. Za třetí: v povodí potoka definujte prvky ovlivňující vodní bilanci v krajině. Vytvořte stručný plánec s vyznačenými problematickými místy, která mohou situaci zhoršovat. Navrhněte pro toto území opatření zlepšující vodní bilanci v krajině. S využitím veřejných registrů (např. registr půdy – LPIS) uveďte dotčené subjekty, u kterých bude potřeba tato opatření vykomunikovat. A konečně za čtvrté: veškeré výsledky předešlých úkolů zpracujte jako počítačovou prezentaci. Hodnotit se budou řešení všech uvedených otázek, odborné podložení řešení, inovativnost přístupu a vlastní prezentace, tedy její přehlednost, úroveň zpracování, kvalita, srozumitelnost a dodržení časového rámce.

Odpoledne byly krom prezentací prvního terénního úkolu také poznáváčka přírodnin (100 kousků všeho možného od trav až po zkameněliny) a test.

V pátek se všichni soutěžící i organizátoři přesunuli do Vodního domu – návštěvnického centra při hrázi vodní nádrže Švihov (Želivka). Návštěvnické centrum je zaměřeno jak na prezentaci vodárenství, tedy čerpání, čištění a distribuci pitné vody, tak na přírodní bohatství přehradní nádrže a jejího okolí, které je evropsky významnou lokalitou pro bolena dravého, netopýra černého a kuřičku hadcovou.

Soutěžící měli unikátní možnost navštívit běžně nepřístupné těleso hráze a dozvědět se mnoho zajímavého z historie i současnosti vodního díla i si důkladně prohlédnout vlastní expozici Vodního domu. To vše nebylo samoučelné – 2. praktický úkol totiž zněl: Vodní dům vstupuje do své desáté sezony a přichází vhodný čas revidovat aktuálnost expozice, její podobu a způsob práce s návštěvníky. Vaším úkolem je projít vnitřní expozici Vodního domu a navrhnout její nové řešení tak, aby alespoň z 20 % zahrnovala témata úpravy vody. Stanovit 1–3 klíčová sdělení (myšlenky), která si má návštěvník z nové expozice odnést. Popsat pro každou cílovou skupinu, co by měla ve Vodním domě zažít a jak by je expozice měla ovlivnit. Navrhnout změny expozice a nové prvky nebo i aktivity tak, aby korespondovaly s předešlými body. Zpracovat ideový návrh využití místa s hrubým rozmístěním prvků a koncept strategie práce s tímto prostorem.

Na rozdíl od předešlého dne bylo třeba tento návrh představit hodnotící komisi bez pomoci počítače. A tak soutěžící malovali, stříhali, lepili, modelovali... Další odlišností od prvního úkolu byl i způsob prezentace – zatímco s výsledky svého bádání ohledně vodní bilance předstupovalo každé soutěžní družstvo před komisi samo, bez obecnstva, zde se prezentovalo před dalšími soutěžícími, kteří i mohli klást doplňující dotazy. Soutěžící byli rozděleni na poloviny, zatímco jedna polovina prezentovala výsledky svojí práce, druhá byla na exkurzi v EVL Želivka a pak se prostřídali.

Úkol to byl ze života. Vodní dům doopravdy uvažuje o nějakých změnách v expozici. A tak v hodnotící komisi seděla i ředitelka Vodního domu a pilně si dělala poznámky. Následně konstatovala, že v řešení úkolu se objevilo plno

inspirativních nápadů a je možné, že některé z nich budou skutečně využity.

Večer ještě čekala soutěžící návštěva Vlašimské hvězdárny a v sobotu poslední úkol. Terénní v nejlepší smyslu toho slova. Na degradovaném pozemku v Jinošovském údolí, který získal ČSOP nedávno do vlastnictví, měli soutěžící ručně vyhloubit tůň. Předem zde byly vymezeny čtverce, kde by tůně měly být – pro každou soutěžící trojici jeden –, v rámci zadání soutěžící obdrželi ryče i nákres převzatý z metodiky AOPK ČR, jak by taková tůň měla ideálně vypadat (tvar, hloubka), a zbytek už byl na nich. Hodnotila se plocha tůně a hloubka tůně (max. 1 m), členitost tůně a vyspádování břehů a (výrazně menším počtem bodů než předešlá kritéria) také čas.

Pak už zbývalo jen celkové vyhodnocení a vyhlášení výsledků. Vítězem 30. ročníku Ekologické olympiády se stal tým z Gymnázia a SOŠPg Liberec ve složení Eliška Krausová, Jan Činčera a Jan Beránek.

Závěrem

Ještě dříve než jeden ročník skončí, začíná se připravovat další. Témata jsou daná na několik let dopředu. Takže už víme, že ročník 31 se bude zabývat mitigací a obnovitelnými zdroji energie, ročník 32 invazními druhy, ročník 33 lesy a ročník 34 chemizací životního prostředí.

Již je jasné i organizátor příštího národního kola – Středisko volného času Doris Šumperk. Je totiž zvykem, že se pořadatel národního kola podílí na přípravě celého daného ročníku. Jak je napsáno výše, tématem je mitigace a OZE. Původně se uvažovalo pouze o obnovitelných zdrojích, z diskusí však vyplynulo, že mnozí z organizátorů krajských kol si s tímto tématem úplně neví rady, tak bylo rozšířeno i o další způsoby mitigace. V současné době (konec června) se zpracovává metodika, aby bylo koncem srpna vše připraveno ke spuštění nového ročníku.

Závěrem je nutno mnoha lidem a institucím poděkovat. Protože bez jejich součinnosti a pomoci by takovouto akci nešlo vůbec pořádat. V první řadě všem, kdo se každoročně podílejí na zdárném průběhu soutěže – organizátorům, bez jejichž obětavosti a nápovitosti by soutěž nemohla existovat, stejně jako odborníkům trávícím spousty svého času v hodnotících komisích, přípravou

Závěrečným úkolem letošního národního kola Ekologické olympiády bylo ruční hloubení tůň. Foto Martin Kuchtík

testů, poznávaček, praktických úkolů či doprovodného odborného programu. Ve druhé řadě pedagogům, oddílovým vedoucím i všem dalším, kteří vedou studenty nejen k lásce k přírodě, ale i k hlubokým znalostem nejrůznějších souvislostí. Dále pak tradičním partnerům soutěže, kterými jsou

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Nadace ČEZ, Státní fond životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí, společnost NET4GAS, Lesy ČR a Ústav pro životní prostředí Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy coby odborný garant soutěže. A v neposlední řadě i všem soutěžícím! ■